8 Σεπτεμβρίου 2013

Οι εμπειρίες μου και οι αναμνήσεις μου με τον γέροντα Ηρωδίον Καψαλιώτη

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιον Όρος / Ορθόδοξη πίστη





Ό γέρων Ήρωδίων

Ήταν δύσκολο να φτάσεις στο κελί του, ακόμα και αν το ήξερες. Ζούσα για μήνες στην περιοχή και δεν καταλάβαινα τις οδηγίες για τα μονοπάτια. Τόσο μπερδεμένα ήταν. Μια φορά καθώς πηγαίναμε μαζί με τον ασκητή πού με φιλοξενούσε για ψώνια στις Καρυές είδα από μακριά ένα γεροντάκι να λιάζεται έξω από ένα ερείπιο.

– Γέροντα, ποιος είναι αυτός; ρώτησα με έκπληξη.

– Ό γέρο-Ήρωδίων… από τούς παλιούς Ρουμάνους… δεν είναι και πολύ στα καλά του.

– Πάμε να τον δούμε γέροντα, μήπως έχει καμιά ανάγκη, είπα με έμφαση.

– Μπα, δεν μπορείς να τον πλησιάσεις. Μόλις καταλάβει άνθρωπο κρύβεται… Δεν θέλει. Λένε ότι είναι σαλεμένος… τα έχει χαμένα.

Αυτοί γνωρίζουν καλλίτερα από μένα την περιοχή, τούς ανθρώπους… σκέφτηκα.

Πέρασαν μήνες για να ξανακούσω για τον γέρο-Ήρωδίωνα. Εκείνο τον καιρό είχε έρθει ένας καινούργιος κάτοικος στην περιοχή. Νέος στην ηλικία, συνομήλικος μου, Αθηναίος με πτυχίο στα μαθηματικά, νέος μοναχός, άπειρος.

Κανονικά για να πάει να ασκητέψει κανείς μόνος του πρέπει να είναι ώριμος μοναχός, να έχει πείρα του πνευματικού πολέμου και να έχει και καλή πνευματική κατάσταση. Αλλιώς υπάρχει μεγάλος κίνδυνος να πάθη κακό, πνευματικά και σωματικά. Πρώτα κανείς τρίβεται για 10-15 χρόνια κάτω από υπακοή ή στο κοινόβιο ή σε κάποιο γέροντα, μαθαίνει τα τεχνάσματα των δαιμόνων, προχωρά στην νοερά προσευχή και την πρακτική άσκηση και μετά εξέρχεται στην έρημο. Αυτή είναι ή κανονική σειρά, αυτή είναι ή μοναχική ορθόδοξη παράδοση. Δεν είναι ή έρημος για όλους. Είναι για τους προχωρημένους πνευματικά, για τους έμπειρους και δυνατούς.

Ό φίλος μου είχε κάτσει μόλις 2 χρόνια στο μοναστήρι και μετά από έναν μεγάλο πειρασμό, πού κόντεψε να διαλύσει την συνοδεία, «βγήκε στην έρημο» και μάλιστα «χωρίς ευλογία» και αντίθετα με τις συμβουλές των γεροντάδων και του π. Π αισίου.

Εγώ πού ήμουν «φρέσκος» Χριστιανός, μικρός και άπειρος, καταλάβαινα τον κίνδυνο και φοβόμουνα γι’ αυτόν.

Ό ησυχαστής πού με φιλοξενούσε με έστελνε συχνά να τον επισκέπτομαι για να βοηθιόμαστε λίγο από την παρέα. Έτσι γίναμε φίλοι.

Έτσι ένας νέος βρέθηκε από το διαμέρισμα της Αθήνας στην έρημο της Καψάλας. ‘Αμάθητος στην δουλειά, άσχετος από τα γεωργικά, δεν ήξερε ούτε κρεμμυδάκια να φυτεύει. Μια φορά

Ό γέρο-Ήρωδίων μου έδειξε γελώντας ένα «ψωμί» πού έφτιαξε. Ήταν πιο σκληρό από τούβλο.

– Καλά, πώς το έφτιαξες; ρώτησα.

– Να, ανακάτεψα αλεύρι και νερό και το έψησα στον φούρνο.

– Ούτε αλάτι, ούτε μαγιά έβαλες;

– Χρειάζονται και τέτοια; ρώτησε γελώντας. Σκάσαμε στα γέλια και οι δύο.

Ό φίλος μου ανακάλυψε τον γέρο-Ήρωδίωνα και τον λυπήθηκε. Άρχισε να του πηγαίνει «φαγητό». Τώρα τί σόι φαγητό ήταν αυτό, και αν τρωγόταν πολύ αμφιβάλλω, αλλά θα του πήγαινε και καμιά κονσέρβα, λίγο αγορασμένο ψωμί, ζάχαρη, αλάτι, καφέ.

Δεν λυπήθηκε μόνο ό φίλος μου τον γέρο-Ήρωδίωνα αλλά και ό γέρο-Ήρωδίων λυπήθηκε τον φίλο μου. Γι’ αυτό τον δεχόταν όποτε πήγαινε. Σ’ αυτόν άνοιγε την πόρτα του ερειπίου και του παρουσιαζόταν.

Είδε ό γέροντας και κατάλαβε, το τρυφερό της ηλικίας, την πνευματική αμάθεια, την σωματική αδυναμία, τον μεγάλο κίνδυνο.

Γι’ αυτό σιγά-σιγά του άνοιξε όχι μόνο την πόρτα αλλά και την καρδιά του. Ανάμεσα στα ακαταλαβίστικα και τα μπανταλά άρχισε να του δίνει και σοφότατες πνευματικές συμβουλές.

Μάλιστα προέβλεψε ότι σε λίγους μήνες θα άλλαζε κατοικία και θα ερχόταν σε διπλανό του κελί. Αυτό το κελί ήταν καλοσυντηρημένο γιατί ό μοναχός πού το είχε ήταν πολύ επιτήδειος στα μαστορέματα.

– Μα γέροντα, απόρησε ό φίλος μου, σ’ αυτό το κελί κάθεται ό πατήρ τάδε.

– Αυτός θα φύγει την άνοιξη, θα αδειάσει το κελί και θα το πάρεις εσύ με ομόλογο από το μοναστήρι, του είπε, πράγμα πού επαληθεύτηκε κατά λέξη.

Ό πατήρ τάδε ήταν ζηλωτής και την άνοιξη έφυγε από το Άγιον Όρος, μετά από 20 χρόνια συνεχούς παραμονής στο συγκεκριμένο κελί. Πήγε σ’ ένα μοναστήρι έξω στον κόσμο.

Ό φίλος μου και εγώ εντυπωσιασθήκαμε.

– Ρε σύ... μάς δουλεύει όλους ό γέρος, μου λέει μια μέρα, πού πήγα να τον δω.

– Ποιόν λες;

– Ό γέρο-Ήρωδίων... μάς δουλεύει όλους... κάνει τον τρελό αλλά δεν είναι... έχει πνευματική κατάρτιση.

– Γιατί το λες;...

“Άρχισε να μου εξηγεί με λεπτομέρειες όλα τα περιστατικά και τις πνευματικές συμβουλές που του έδωσε... Εντυπωσιάσθηκα.

– Να πάμε μαζί μια μέρα, παρακάλεσα.

– Πάμε, είπε.

Ό γέρο-Ήρωδίων

Ήταν απόγευμα όταν πήγαμε.

– Κάτσε εδώ στην άκρη μην σε δει γιατί μπορεί να μην άνοιξη μετά.

Πήγα και κρύφτηκα, να μην φαίνομαι.

– Γέροντα, γέροντα φώναξε. Σε λίγο άνοιξε ή παλιά ξύλινη πορτούλα και βγήκε σκυφτός ό π. Ήρωδίων. Μίλησαν για λίγο και μετά μου έκανε νόημα να πλησιάσω.

– Γέροντα, ό Θανάσης είναι φίλος μου, είπε. Ό γέρο-Ήρωδίων τινάχτηκε, ξαφνιάστηκε,

με κοίταξε, δεν είπε τίποτα και συνέχισε την συν-ομιλία πού είχαν.

Εκείνη την εποχή είχα τρεις λογισμούς πού με ταλαιπωρούσαν. Ό ένας ήταν γιατί ό Θεός επέτρεπε την πολυγαμία στην Π. Διαθήκη και πώς γίνεται ένας προφήτης σαν τον Δαυίδ, πού είχε πνεύμα Θεού, πού συνομιλούσε με τον Θεό, πού είχε την ευλογία του Θεού και την συμπαράσταση Του σ’ όλες τις δυσκολίες, πώς γίνεται ένας τόσο πνευματικός άνθρωπος να νικηθεί από την σαρκική επιθυμία, με την γυναίκα του Ουρία, και να παντρευτεί μάλιστα πολλές διαφορετικές γυναίκες. Πώς

συμβιβάζονταν τότε, εκείνη την εποχή, αυτές οι αντίθετες καταστάσεις;

Ενώ παρακολουθούσα την συνομιλία τους με έκπληξη διαπίστωσα ότι ό γέρο-Ήρωδίων απάντησε και στους τρεις λογισμούς μου, χωρίς εγώ να ρωτήσω τίποτα και χωρίς ό φίλος μου να καταλάβει τίποτα. Έμεινα έκπληκτος και τον κοίταξα με σεβασμό και θαυμασμό.

Κάποια στιγμή γυρνά ό μοναχός και του λέει.

– Γέροντα, ό Θανάσης θέλει να γίνει μοναχός.

– Τί μοναχός! Αυτός... νοικοκύρης. Πρώτα Θεσσαλονίκη, μετά ένα χωριό κοντά Θεσσαλονίκη, μετά Φλώρινα και μετά... δίστασε λίγο και τελικά είπε... Σιβηρία, Σιβηρία.

Γύρισε ό φίλος μου και του λέει:

– Καλά γέροντα πού ξέρεις εσύ ότι είναι από την Φλώρινα;

– Τί Φλώρινα; Εγώ δεν είπα Φλώρινα... είπα Φλόριντα στην Αμερική, εκεί πού είναι τα καράβια και συνέχισε σ’ αυτό το μήκος κύματος... Χαμογελάσαμε με τον τρόπο πού ξεγλιστρούσε, σαν χέλι άπιαστο.

Τριάντα χρόνια μετά βλέπω ότι τα πράγματα στη ζωή μου εξελίχθηκαν όπως τα προέβλεψε ό γέρο-Ήρωδίων. 1) Δεν έγινα μοναχός, 2) έζησα 24 χρόνια στη Θεσσαλονίκη και 3) τώρα εδώ και έξι χρόνια ζω σ’ ένα χωριό κοντά στη Θεσσαλονίκη. Απομένει ή Φλώρινα και ή Σιβηρία. Πιστεύω ότι θα βγουν αληθινά όλα όσα μου προείπε. Δηλαδή όχι μόνο οι σκέψεις και οι διαθέσεις της καρδιάς μου ήταν “ανοιχτά” μπροστά στα πνευματικά μάτια του γέροντα, αλλά και το μέλλον μου του ήταν γνωστό. “Θαυμαστός ό Θεός εν τοις Άγίοις Αυτού”, Δόξα τω Θεώ.

Μετά άπ’ αυτή την συνάντηση ήμουν χαρούμενος και προβληματισμένος. Τί κρύβει το Αγιον Όρος! Τί θησαυρούς κρύβει! Τί πνευματικούς θησαυρούς βγάζει!... και κάτι άσχετοι άνθρωποι νομίζουν ότι οι «θησαυροί» είναι τα κειμήλια πού βρίσκονται στις βιβλιοθήκες των μοναστηριών, οι κώδικες, τα χρυσόβουλα, οι μανδύες, οι αυτοκρατορικές μίτρες κ.λπ.

Καλά, άντε, έχουν και αυτά την αξία τους αλλά... πόσο μικρά και φτηνά είναι μπροστά στο Άγιο Πνεύμα πού ενοικεί στις καρδιές των θεοφόρων μοναχών. Αυτά τα γεροντάκια είναι οι αληθινοί θησαυροί του Αγίου Όρους. Ναι, ναι, ναι... χίλιες φορές ναι!

Κάποιοι μοναχοί ήταν δύσπιστοι. Ό Περικλής στον «Επιτάφιο» του λέει, ότι ή αιτία

πού δεν πιστεύουν οι άνθρωποι στα κατορθώματα των άλλων είναι ό φθόνος. Δηλαδή δεν μπορούμε να παραδεχθούμε την ανωτερότητα των άλλων εξ' αιτίας του φθόνου μας. Θέλουμε όλους να τούς κατεβάζουμε στα μέτρα μας. Γι' αυτούς ό γέρο-Ηρωδίων δεν μπορούσε να ήταν ένα πνευματικό ανάστημα, δεν τούς ταίριαζε... ήταν μόνο ένα σαλεμένο γεροντάκι. Εγώ όμως δεν συμφωνούσα Μαζί τους. Εξ άλλου είχα ιδία πείρα, είχα ακούει με τα αυτιά μου. Αυτοί όχι.

Για να είμαι σίγουρος πήγα στον γέροντα, τον π. Παΐσιο. Μόλις του είπα για τον γέρο-Ήρωδίωνα άστραψαν τα μάτια του από την χαρά του. Ευχαριστήθηκε, αγαλλίασε ή ψυχή του.

– Είναι μεγάλος ασκητής, μου είπε. Έστειλα τον π. Αρσένιο να του φτιάξει την σκεπή πού έπεσε και δεν δέχτηκε. Κάθεται εκεί σε μια γωνιά του δωματίου πού έχει από πάνω ένα κομμάτι σκεπής και προσεύχεται όλη την νύχτα. Κάνει μεγάλη άσκηση.

– Γέροντα, έμαθε και ό «Πρώτος» και θα πάει να τον επισκεφθεί, να δει αν αυτά πού λένε γι' αυτόν είναι αληθινά ή είναι όντως σαλός.

Γέλασε ό γέροντας.

– Μην στεναχωριέσαι, μου λέει,... θα τον βολέψει και αυτόν μια χαρά.

Πράγματι, ό «Πρώτος» πήρε τον φίλο μου και πήγε να βγάλει άκρη, να λύσει το μυστήριο...

– Τον τρέλανε ό γέρο-Ήρωδίων, μου λέει ό φίλος μου... τον έκανε βαπόρι, έφυγε αγανακτισμένος και... σίγουρος για την τρέλα του. Τζάμπα ή ταλαιπωρία του στα μονοπάτια της Καψάλας.

Στους μικρούς και τούς αδύνατους, στα μωρά του κόσμου ανοιγόταν ό γέρο-Ήρωδίων, όχι σ' αυτούς πού δεν είχαν ανάγκη, αλλά μόνο μία περιέργεια. Γι' αυτούς ήταν στρείδι κλειστό, αδιαπέραστος. 'Εμείς μικρά παιδιά ήμασταν τότε, ταλαιπωρημένοι, χτυπημένοι πνευματικά, αδύνατοι... γι' αυτό μάς αγκάλιαζε και μάς έδινε από τον πνευματικό πλούτο του.

Πήγε μια άλλη φορά ό φίλος μου έναν νέο μοναχό πού ήθελε να φύγει από το μοναστήρι του. Είχε πολλούς λογισμούς, έντονους να φύγει. Ήταν χειμώνας. Δέκα πόντους χιόνι σκέπαζε την γη και βαρειά μολυβένια σύννεφα τον ουρανό.

Αφού τον άκουσε για κάμποση ώρα του λέει.

– 0ι λογισμοί είναι σαν τα σύννεφα πού μάς κρύβουν τον ήλιο, δηλαδή την χάρη

του Θεού. Άμα θέλεις να ζεσταθείς πνευματικά πρέπει να διώχνεις τούς λογισμούς, αλλιώς θα παγώνεις.

– Πώς να διώχνω τούς λογισμούς γέροντα;

– Για τον Θεό δεν είναι τίποτα να σου πάρει τούς λογισμούς, όμως πρέπει εσύ να αγωνιστής να τούς διώξεις.

– Δεν μιλούσε ό νέος μοναχός, έδειχνε μια δυσπιστία.

– Θέλεις να σου πάρω τούς λογισμούς, ρώτησε ό γέρο-Ήρωδίων.

– Θέλεις να πω στον Θεό να πάρει τα σύννεφα, να μάς ζεστάνει ό ήλιος; ξαναρώτησε.

Πάλι δεν απάντησε, δύσπιστος.

Σήκωσε το χέρι του ό γέρο-Ήρωδίων στον ουρανό και έδιωχνε τα σύννεφα.

– Φύγετε σύννεφα, φύγετε... είπε και αμέσως άνοιξε μια τρύπα στον ουρανό και τούς έλουσε το φως του ήλιου.

Τα χάσαμε και οι δύο.

– Θέλεις να κάνω έτσι με το χέρι μου και να γεμίσει ό τόπος λουλούδια; απευθύνθηκε ξανά στον νέο.

– Όχι γέροντα, όχι, φώναξε συγκινημένος και ταραγμένος. Σηκώθηκε, τον ευχαρίστησε, πήρε την ευχή του και έφυγε πνευματικά στερεωμένος για το μοναστήρι του. Είχε αλλάξει ή εσωτερική του κατάσταση.

Τον αγάπησα τον γέρο-Ήρωδίωνα. Όποτε βρισκόμουν στον Αγιον Όρος ρωτούσα γι' αυτόν και ήθελα να τον συναντήσω. Και αυτός με δεχόταν. Τον συνάντησα ακόμα λίγες φορές.

Τα γεροντάκια «πέφτουν» γρήγορα. Γι' αυτό όταν κατέπεσε ακόμα δέχτηκε να τον γηροκομήσει ένας Ρουμάνος μοναχός στο κελί του... στην κάτω Καψάλα, όπου τα πράγματα ήταν πιο πολιτισμένα. Αυτός ό Ρουμάνος ήταν μοναχός βέβαια, αλλά όπως τον γνώρισα δεν ήξερε και πολλά πνευματικά. Ήταν άνθρωπος της δουλειάς μάλλον, παρά της προσευχής. Δούλευε πολύ, όλη μέρα, σκληρές δουλειές. Μου λέει ό λογισμός ότι ό π. Ήρωδίων δέχτηκε να πάει μαζί του, μήπως μπορέσει να τον βοηθήσει πνευματικά. Δεν ξέρω αν κατάλαβε τίποτα. Όποτε πήγαινα και ζητούσα να δώ το γέροντα με κοιτούσε περίεργα. Μάλλον σκεφτόταν ότι και εγώ δεν είμαι στα καλά μου... Όμως δεν του ταίριαζαν το πτυχίο και ή συμπεριφορά... και δεν

ήμουν ό μόνος πού έδειχνε τέτοια ευλάβεια στο γέροντα... αυτό σίγουρα τον προβλημάτισε.

Ή τελευταία μας συνάντηση έγινε ως έξης. Εκείνο τον καιρό διάβασα στα Ασκητικά του Άββά Δωροθέου... “να μην αποκτήσεις κανένα πράγμα πάνω από το μέτριο, μήπως δεθεί ή καρδιά σου με αυτό και στο ζητήσει κάποιος αδελφός και εσύ δεν το δώσεις και έτσι προτιμήσεις την ύλη από την αγάπη του αδελφού” ... μου άρεσε αυτό και προσπαθούσα να το εφαρμόσω...

Όταν τον συνάντησα λοιπόν, άρχισε να μου ζητά διάφορα πράγματα μου, πού του τα έδινα εύκολα. Στο τέλος μου ζήτησε τον σάκο μου και άρχισε να τον ψάχνει.

Τότε δαγκώθηκα. Είχε μέσα ένα κομποσκοίνι πού μού το είχε χαρίσει ό π. Παΐσιος.

Γύρισε τον σάκο ανάποδα και τον τίναξε. Σφίχτηκα, «ωχ θα μου πάρει το κομποσκοίνι, σκέφτηκα και στεναχωρήθηκα». Κατάλαβα ότι έχω «προσπάθεια» σ’ αυτό το κομποσκοίνι.

Αυτό ήταν πού έλεγε ό άββάς Δωρόθεος... Κατάλαβε ότι κατάλαβα με κοίταξε και σταμάτησε. Έβαλε τα πράγματα πίσω και μου έδωσε τον σάκο. Το μάθημα τελείωσε.

Πώς ήξερε τί σκεφτόμουνα, τί προσπαθούσα να εφαρμόσω; Ή ψυχή μου ήταν ανοιχτή στα μάτια του. Ήταν σαν τούς αρχαίους ασκητές, σαν αυτά πού διάβαζα στο «Γεροντικό».

Ό δάσκαλος ήταν χαρισματικός, φωτισμένος από την Χάρη του Χριστού... Άραγε τί κόλπα θα έκανε στον Μοναχό πού τον γηροκομούσε για να τον ξυπνήσει πνευματικά;

Είχαν περάσει χρόνια από τότε πού ζούσα στην πάνω Καψάλα. Οι επισκέψεις μου στο’ Άγιον Όρος είχαν αραιώσει και ήταν ολιγοήμερες. Πήγα μία έκτακτη επίσκεψη για κάποιο λόγο. Όταν έφτασα στο κελί μου είπαν ότι σε μία ώρα θα γίνει ή κηδεία του γέρο-Ήρωδίωνα Ξαφνιάστηκα. Φυσικά πήγα αμέσως.

Μαζευτήκαμε όσοι τον αγαπούσαμε. ‘Εγώ από την Θεσσαλονίκη, ό άλλος από την Αθήνα ό άλλος από την άλλη άκρη του Αγίου Όρους Όλοι το μάθαμε «τυχαία» και βρεθήκαμε εκεί τέτοια «σύμπτωση». Μας «μάζεψε» ό Γέροντα

Αυτή δεν ήταν κηδεία, ήταν ανάσταση, Πάσχα. Είχε κάτι το χαρμόσυνο, το λαμπρό. Νοιώθαμε πολύ όμορφα. Θαύμασα.

Αυτά είπα την άλλη μέρα στον γέροντα Παΐσιο. Τα δέχτηκε όλα. Τα «σφράγισε» με

τον λόγο του.

– Ό γέρο-Ήρωδίων μπήκε με άριστα στον Παράδεισο, είπε.

Το ίδιο σκηνικό επαναλήφθηκε μετά από χρόνια στην ανακομιδή των λειψάνων του. Πάλι βρεθήκαμε εκεί, «τυχαία», χωρίς να μας ειδοποιήσει κανείς. Όλοι αυτοί πού τον ευλαβούμασταν και τον αγαπούσαμε. Το έμαθα λίγο πριν γίνει ή ανακομιδή. Ή ίδια λαμπρή χαρούμενη ατμόσφαιρα της Χάριτος. Τα οστά του είχαν πάρει ένα κίτρινο χρώμα. Την ευχή του να έχουμε όλοι μας.

Ό γέρο-Ήρωδίωνας ήταν μεγάλος ασκητής. Ζούσε πολύ σκληρά. Με πολλή αυταπάρνηση. Αυτό δεν επιτυγχάνεται με ανθρώπινες δυνάμεις. Μόνο αν το Άγιο Πνεύμα πυρπολήσει την καρδιά του ανθρώπου, μόνο με την βοήθεια του Θεού φτάνει κανείς σε τέτοιο θειο ζήλο, σε τέτοια αυταπάρνηση.

0 π. Ήρωδίων έκρυβε την μεγάλη του άσκηση, την υψηλή πνευματική του κατάσταση, κάτω από τον μανδύα της σαλότητας.

Αν «τραβούσες» αυτό το προπέτασμα μπροστά από τον νου σου, τότε «έβλεπες» έναν μεγάλο ασκητή.

Με ελέησε ή Πρόνοια του Θεού και εμένα για να στηριχθώ στην πίστη, μ’ αυτόν τον τρόπο.

Σε άλλους συμβαίνουν άλλα. Ανάλογα με το πώς ανταποκρίνεται ό άνθρωπος στα δώρα του Θεού. “Αν δει ό Θεός ότι ανταποκρινόμαστε στα μικρά μάς δίνει και μεγαλύτερα. Ό Θεός δεν μάς εγκαταλείπει. Μάς δίνει συνεχώς ευκαιρίες. Εμείς δεν θέλουμε. Εμείς κλείνουμε τα μάτια μας. Εμείς είμαστε το πρόβλημα.

Αν κάνουμε ένα βήμα προς τον Θεό, κάνει ό Θεός χίλια βήματα προς εμάς.

Κάποιος γνωστός μου, όταν βρέθηκε στα δύσκολα, είπε «Θεέ μου, αν υπάρχεις, βοήθησε με...» Και ό Θεός τον έσωσε από θάνατο και από την απιστία του στη συνέχεια.

Πώς κάνουμε ένα βήμα προς τον Θεό; βοηθώντας κάποιον πού έχει ανάγκη, λέγοντας μία προσευχή, κάνοντας κρυφά μια ελεημοσύνη, ανάβοντας ένα κεράκι για μάς ή για κάποιον άλλο, κόβοντας κάποιο ελάττωμα μας, διαβάζοντας το Ευαγγέλιο για να μάθουμε για τον Χριστό, παρακαλώντας τον Χριστό να μάς βοηθήσει, να Τον βρούμε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΡΑΚΟΒΑΛΗΣ Η ΕΡΗΜΟΣ ΤΗΣ ΚΑΨΑΛΑΣ

Πηγή: http://apantaortodoxias.blogspot.gr/2013/09/blog-post_1434.html